

Hold:

Navn:

Fag:

Dansk, Skriftlig (7967A-Gym bekend,)

Dato for prøveafleggelse:

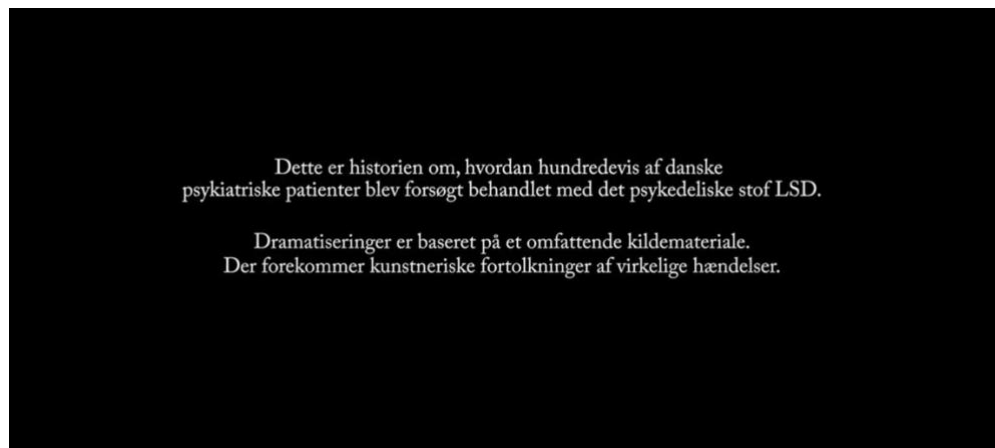
20-05-2025

Opgave 1 - Dramatisering og autenticitet i dokumentargenren

Hvordan opretholder man en histories autenticitet og holder ambitionen om at dokumentere virkeligheden, samtidigt med at skabe et dokumentarisk filmisk produkt af høj kvalitet? Dette spørgsmål rejser sig i forbindelse med TV2's dokumentarserie fra 2023, ved navn *"Det sindssyge eksperiment - Mirakelkuren"*. Uddraget er fra første episode i en dokumentarserie, der undersøger hemmelighederne bag en danske LSD-skandale, hvor flere hundrede af patienter, i årene 1960-1974, blev behandlet med det bevidsthedsudvidende stof LSD.

For at skabe en fængende, velproduceret og opsigtsvækkende dokumentar, gør flere instruktører brug af dramatiseringer, altså små genskabte sekvenser, der bygger på virkelighedens hændelser. Men netop hvad gør disse dramatiseringer ved dokumentaren og hvad er fordele ulemperne egentlig ved brugen af dem?

Allerede inden selve dokumentaren starter, påpeges det at der gøres brug af dramatiseringer, der er baseret på omfattende kildemateriale og at der vil forekomme kunstneriske fortolkninger af virkelige hændelser.

Screenshot 1: "Det sindssyge eksperiment – Mirakelkuren" (00:00:17)

At dokumentarens filmatiseringer er "baseret på omfattende kildemateriale", blander autenticitetsmarkører med fiktionskoder. Kilde/arkivmateriale ses ofte i dokumentarer som autenticitetsmarkører, hvorimod en dramatisering, ofte er set på som en fiktionskode, idet den ikke forpligter sig på virkeligheden. Allerede 17 sekunder inde i dokumentaren, skabes en klar fornemmelse af hvad man skal til at se.

Som det første efter introteksten, ser vi en dramatisering af en patient og psykiateren Einar Geert-Jørgensen. Vi springer altså direkte som det første ned i en dramatisering.

Screenshot 2: "Det sindssyge eksperiment – Mirakelkuren" (00:00:25-00:02:07)

Når dokumentaren starter på en sådan vis, giver det os, som seere, en mulighed for indlevelse og identifikation. En dramatisering er en klar mulighed for at blive draget ind af dokumentaren, helt fra allerførste scene af. Til scenen er der tillagt både en melankolsk underlægningsmusik, i form af violin, samt tilsatte effektlyde, f. eks i form af et knips, der har ustyrligt meget efterklang med sig. Udover er der også benyttet en kontinuitetsklipping mellem patienten og Geert-Jørgensen i nær/halvære billedbeskæringer, hvilket etablerer en form for spænding.

Dramatiseringen bliver som nævnt før, brugt til at skabe en form for indlevelseshøjhed for seerne, men også til at varsle for hvad der kommer til at ske. Dette gøres blandt andet ved brugen af et veludført setup, som hele denne sekvens egentlig fungerer som, for så senere at kunne bruge det til payoff. Det er hele ideen omkring LSD-skandalen der fortælles af Geert-Jørgensen ham selv.

Han skal vise sig at være vigtig for denne historie og i den næste dramatisering, som forekommer næsten 3 minutter efter den første, bliver Ketty Kjærbye Kristensen introduceret. Introduktionen efterfølger en lang voice-over og et besøg af den deltagende instruktør, hos Kristensens barnebarn, der har arvet et stort arkiv fra dengang.

Screenshot 3: "Det sindssyge eksperiment – Mirakelkuren" (00:04:52-00:05:45)

Denne dramatisering er interessant at hive fat i, grundet det der kommer før den. Vi får en hel del at se og høre omkring Ketty Kristensen og derfor er det relevant at skabe en dramatisering med hende i, da det på en måde vil skabe en lignende identifikation, som i den første dramatisering. Brugen af fiktionskoder som en dramatisering, bringer os ofte som seere, tættere på den sande virkelighed, end nok så mange faktuelle oplysninger kan. Dramatiseringen er altså med til at vække de faktuelle oplysninger til live, så det er så ukompliceret for seeren som muligt at indtage den nye viden.

Kamerabevægelserne er dog atypiske for en dramatisering, og er også anderledes fra den første dramatisering. De er atypiske for de er håndholdte, som egentlig er en typisk autenticitetsmarkør inden for dokumentarer. Der bliver heller ikke gjort brug af nogen form for panorering, tiltning eller zoom, det er udelukkende det håndholdte kamera der bruges, som giver de let rystende optagelser, der blot for denne dramatisering til at virke mere autentisk.

Farverne er her også værd at hive fat i, da de er kontrasterende til dem fra screenshot 2. I den første dramatisering, opleves farverne som en del varmere end dem i denne. Dette kan være tegn på at i den første dramatisering, hvor Geert-Jørgensen præsenterer ideen om LSD, er der ingen fare på færde endnu, skaden er ikke sket eller sat i gang. Denne dramatisering, byder på en anelse koldere palet. Dette er tegn på et skift fra første dramatisering til anden.

Næste dramatisering begynder allerede 18 sekunder efter denne, og den skiller sig ud fra de tidligere. Det gør den netop fordi den blander sig mere med virkeligheden.

Screenshot 4: "Det sindssyge eksperiment – Mirakelkuren" (00:06:03-00:07:17)

Som sagt blander denne dramatisering sig med nutiden mere end de tidligere. Det ses adskillige steder. Både hvordan den bliver sat op, ved at barnebarnet siger at ”de troede de havde fundet vidundermidlet... noget som kunne kurere depression og skizofreni”, hvorefter dramatiseringen viser netop denne udtalelse fra Geert-Jørgensen. Efter dette, bliver barnebarnets stemme til en voice-over, imens vi kigger på dramatiseringen, hvorefter den skifter til nutiden, for så at gå tilbage til dramatisering blot et par sekunder efter. Her bliver der altså blandet tydeligt sammen, for også at styrke autenticiteten ved dramatiseringen.

Klipningen er stadig den samme i selve dramatiseringen, men kontrasten er i krydsklipningen mellem dramatisering og dokumentarens nutid. Der er ikke lagt nogle klipeffekter ind, der bliver i stedet klippet direkte mellem de to, men hvor man ikke synderligt bemærker det, da voice-overen tager over og man retter sit fokus på den. Rytmen i klip er gjort op af både lange og korte indstillinger, hvor de lange bruges når der skal være mindre fokus på handlingen, og mere fokus på hvad der bliver sagt. Man har altså tid til at dvæle og gennemtænke indholdet i det der siges, frem for man lægger mærke til hvad der gøres, f. eks i scenen hvor Geert-Jørgensen går op ad trappen med Ketty og en flok journalister. De korte indstillinger bliver så derimod brugt når der skal lægges mere fokus på handlingen, f. eks da Geert-Jørgensen hilser på en patient.

Disse dramatiseringer er alle med til at udfordre dokumentargenren til en vis grad. De stritter altså imod den klassiske forståelse om at dokumentarer bør skildre virkeligheden så troværdigt som muligt, eller gør de nu egentlig det? Kan en faktabaseret genre som dokumentargenren, virkeligt tillade sig at gøre brug af kunstneriske gengivelser, arrangerede kulisser, asynkron effektlyd og fortolkninger, der er inspireret, men ikke forpligter sig af virkeligheden?

Begge disse spørgsmål er vigtige at overveje og tage holdning til, netop fordi langt de fleste dokumentarer gør brug af både fakta og fiktionskoder. Det er i den grad en vurderingssag, hvor der kan ses både fordele og ulemper ved brugen af dramatiseringer i en egentlig autenticitetsbaseret genre.

På den ene side er et centralt argument i diskussionen om brug af dramatiseringer i dokumentargenren, at fiktionskoder ikke hører hjemme i en faktabaseret genre. Denne holdning understøttes ofte af det faktum at mange instruktører misbruger deres magt ved at kunne bruge filmiske virkemidler som en dramatisering, til at farve en dokumentar så den passer til instruktørens egne holdninger og overbevisninger. Problemet opstår ifølge dette argument, når de filmiske virkemidler overskygger hvad der egentlig er vigtigt: reel fakta. Dette kunne eksempelvis være Guldbrandsens dybdeborende dokumentar fra 2006 ved navn "Den hemmelige krig", der blev heftigt kritiseret i 2007, for at misbruge filmiske virkemidler som underlægningsmusik, montageklipping og mørke billeder, til at farve en holdning til filmens "skurke".

En anden dokumentar der har gjort brug af dramatiseringer, er en dokumentarfilm fra 2017, ved navn "En fremmed flytter ind". Den omhandler en kvinde ved navn Amanda Kastrup, der er blevet svindlet for 250.000 kroner, af en mand ved navn Casper Rieper-Holm. Dokumentaren tager udgangspunkt fra Amandas perspektiv, og hun er både med til selv at fortælle om hendes oplevelser, og til at skabe dramatiseringer. Dokumentaren kan kritiseres for at inddrage en af de vigtigste personer til gengivelserne, så hun derfor kan gøre gengivelserne subjektive og dermed utroværdige.

Dette argument virker ret så simpelt og som et der kan være fristende at gå ind for, men vi skal også tage højde for at selve brugen af dramatiseringer og fiktionskoder ikke nødvendigvis gør en dokumentar mindre troværdig. Det er en fejlagtig opfattelse, da man sagtens kan gengive de præcise hændelser, selvom der bruges dramatiseringer og fiktionskoder. Hovedargumentet for denne holdning baserer sig på en definition fra den britiske filmproducent John Grierson. Han definerer dokumentarfilmen som en "kreativ bearbejdning af virkeligheden". Det vil altså sige at dramatiseringer og fiktion, oftest bringer som tættere på virkeligheden end endeløse faktuelle udtalelser og billeder nogensinde vil kunne.

Et glimrende eksempel på en velproduceret dokumentar der gør brug af fiktion og fiktionskoder er Janus Metz' dokumentar "Armadillo" fra 2017. "Armadillo" er en observerende dokumentar, der omhandler danske soldaters tjeneste i krig. Det er en ekstrem velkendt og populær dokumentar, som gør brug af både underlægningsmusik og montageklipping. Hvis man inddrager "en fremmed flytter ind" igen, kan det påpeges at det er en fejlagtig opfattelse, at Amanda Kastrup ikke bør være med i dramatiseringerne, udelukkende fordi hun kan have en subjektiv holdning til hændelserne. Det er netop lige præcis en som Amanda Kastrup man bør have med, for man kan ikke lave en mere korrekt skildring af virkeligheden, end med dem der var med i virkeligheden.

At opretholde en vis autenticitet i en dokumentar med dramatiseringer samtidig med at skabe et filmisk produkt af høj kvalitet, er altså en vanskelig balancegang mellem enten at lade subjektive virkemidler eller langtrukket fakta tage overhånd. Hvis en dokumentar skal være værd at se, skal den gøre brug af fiktionskoder, for bedst muligt at videregive en kreativ bearbejdning af virkeligheden. Dramatiseringer i dokumentarfilm er næsten blevet uundgåeligt, så hvorfor ikke byde dem velkommen og lade instruktører udfolde deres bedst mulige genskabelser af virkeligheden?